

ЕКОНОМІЧНА ЕФЕКТИВНІСТЬ ГАЛУЗІ ПТАХІВНИЦТВА

Л.О.МАРМУЛЬ – д.е.н., професор,

Н.О.АВЕРЧЕВА – аспірант, Херсонський ДАУ

Галузь птахівництва завжди займала важливе місце у забезпеченні населення висококалорійними і дієтичними продуктами харчування. Характерною особливістю цієї галузі є висока інтенсивність і динамічність виробничих процесів.

До початку ринкового реформування економіки України птахівництво було економічно ефективним. Виробництво яєць на птахокомплексах забезпечувало рівень рентабельності до 80% і вище, а м'яса птиці – 30-40%.

Але у 1991 році почався спад виробництва. Підприємства галузі потрапили в повну фінансову залежність від вартості кормів та інших матеріальних ресурсів, ціна на які виросла непомірне у порівнянні з реалізаційними цінами. У більшості птахівничих господарств відсутні оборотні засоби, а кредиторська заборгованість практично паралізує їх діяльність.

Україна на початок реформ мала високий рівень виробничого потенціалу галузі. Вона займала 9 місце серед країн світу за кількістю виробництва курячих яєць (12,8% світового виробництва). У 1989 році на одного жителя України було вироблено в середньому 340 яєць та 18,6 кг м'яса птиці у живій вазі. Несучість курей на фабриках досягала 240 яєць, середньодобові прирости бройлерів – 22 г. За останні 10 років птахівництво значною мірою втратило свої позиції. Поголів'я птиці в усіх категоріях господарств знизлося майже вдвічі. На кінець 1999 року в господарствах налічувалось 129472,7 тис. голів птиці, що становить 51,5% порівняно з 1989 роком.

Середня несучість курей-несучок у 1999 році склала 200 яєць, в Херсонській області – 172. Але слід зазначити, що катастрофічний спад поголів'я припинено. На 1 січня 2000 року поголів'я птиці становило 126млн. голів, що менше на 3% показника минулого року. А виробництво яєць за цей період зросло на 5% і становить 8,7 млрд. штук, несучість зросла на 6% і досягла 202 штук на курку-несучку.

Скорочення поголів'я птиці і зниження її продуктивності призвело до зниження обсягів виробництва. У 1999 році вироблено 8739 млн. штук яєць, а в 1990 році – 16287 млн. штук, тобто виробництво скоротилося на 47,6%. Ще більш негативні результати склалися у м'ясному птахівництві. У 1990 році м'яса птиці у забійній

вазі вирощено 708 тис. тонн, а в 1999 році – 199 тис. тонн, що становить 28,1%. Одна із головних причин цього – незбалансованість комбікормів і неповноцінна годівля, висока ціна на корми, енергосії, технічне обладнання, ветеринарні препарати.

Як наслідок значно знизилися показники рентабельності виробництва продукції птахівництва в сільськогосподарських підприємствах. У 1990 році рівень рентабельності при відгодівлі птиці на м'ясо становив 17,0%, у 1997 році – 44,9%, у 1998 році – 43,4%. При виробництві яєць за ці три роки рентабельність становила відповідно 27,3%, – 5,5%, – 1,3%.

Аналогічно розвивалася галузь і в Херсонській області. Про це свідчать дані таблиці.

Таблиця 1 – Показники розвитку і економічної ефективності галузі птахівництва в Херсонській області *

№	Показники	1995	1996	1997	1998	1999
1	Поголів'я птиці на 1 січня, тис. голів в т.ч. в с.-г. підприємствах	4025,8 1580,6	3801,0 1379,9	3709,9 999,2	3747,6 909,8	4072,4 1060,3
2	Вироблено м'яса птиці у забійній вазі, тис. ц.	7,8	7,6	6,9	7,9	9,0
3	Вироблено яєць, млн. шт.	204,7	218,5	207,4	219,2	212,0
4	Середня яйценоскість курей-несучок, шт.	157	169	163	159	172
5	Реалізовано яєць, млн. шт.	90,9	92,2	72,7	72,6	56,9
6	Собівартість продукції в с.-г. підприємствах, грн. – м'яса птиці – яєць		362,51 103,60	375,25 124,96	417,91 113,53	465,46 158,96
7	Ціна реалізації в с.-г. підприємствах, грн. – м'яса птиці – яєць		198,16 117,83	266,45 131,43	318,99 138,68	320,75 149,55
8	Прибуток(збиток) отриманий на – 1 ц. м'яса птиці – 1000 шт. яєць		-164,5 14,23	-108,8 6,47	-98,92 25,15	-144,71 9,41
9	Рівень рентабельності (збитковості) продукції у с.-г. підприємствах, % – м'яса птиці – яєць		-45,3 13,7	-29,0 15,2	-23,7 22,2	-31,1 -5,9

* Складено за даними Херсонська обл. у 1999 році, ВКМП, Облстат управління

Поголів'я птиці в усіх категоріях господарств Херсонської області за 1996-1999 роки майже не змінилося, але в сільськогосподарських підприємствах постійно зменшувалось. На 1 січня 1999 року поголів'я всіх видів птиці становило 1060,3 тисяч голів (67,1% порівняно з 1995 р.) Не припинився процес скорочення поголів'я і в

поточному році – 719,8 тисяч голів птиці на 1 січня становить 67,9% до попереднього року.

Оскільки галузь птахівництва традиційно вважається промисловою, високих показників ефективності виробництва можна досягти лише на основі інтенсивних технологій, які спроможні забезпечити птахокомплекси і птахофабрики. Стає зрозумілим значне зниження рівня рентабельності, особливо при відгодівлі птиці на м'ясо, якщо звернути увагу на кількість продукції, виробленої у сільськогосподарських підприємствах і особистих підсобних господарствах. Із 9 тис. тонн м'яса птиці, виробленого в 1999 році в Херсонській області, лише 10% приходить на долю сільськогосподарських підприємств і 88,9% – на особисті підсобні господарства.

Розраховані в таблиці прибуток і рентабельність – найважливіші показники ефективності виробництва, які характеризують прибутковість різних напрямків діяльності і результати роботи підприємств птахівничого підкомплексу.

Прибуток оцінюють як грошовий дохід господарства, різницю між витратами на виробництво продукції і ціною, за якою вона реалізується на ринку. Розмір прибутку залежить від кількості і собівартості виробленої продукції і рівня цін. Виробництво м'яса птиці за період 1995-1998 рр. залишилося на рівні 6,9-7,9 тис. ц. У 1999 році збільшено виробництво до 9 тис. ц. Але до показника 1990 року, коли було вироблено 24,6 тис. ц. м'яса птиці, цей показник становить лише 36,3%. За 10 років виробництво яєць в області скоротилося на 46%, проте за останні п'ять років значних спадів виробництва не відбулося.

Виробництво м'яса птиці в останні п'ять років було збитковим. Собівартість значно перевищувала ціну і в результаті кожен центнер вирощеного в області м'яса птиці у 1999 році приносив виробникам 144,71 грн. збитку. За останні два роки у жодному з районів області не досягнуто прибутковості у виробництві м'яса птиці.

При реалізації 1000 шт. яєць прибуток становив у 1996 році – 14,23 грн., у 1997 році – 6,47 грн., у 1998 році – 25,15 грн.

Найбільш несприятливим виявився 1999 рік, коли виробництво яєць стало збитковим (-9,41 грн. на 1000 шт. яєць). Це пов'язано з проблемою забезпечення господарств комбікормами. Тільки в Бориславському, Горностаївському районах і м. Нова Каховка собівартість була нижче ринкової ціни і господарства отримали прибуток при виробництві яєць відповідно 23,49 грн., 28,41 грн., 38,46 грн.

Поряд з абсолютними показниками прибутку при визначенні економічної ефективності галузі доцільно використовувати і відносний – рівень рентабельності, який показує кількість отриманого

прибутку на одиницю собівартості. Оскільки при виробництві м'яса птиці за розглянутий період отримані збитки, то цей показник характеризує збитковість і має від'ємне значення.

При виробництві яєць рівень рентабельності склав за останні чотири роки 13,7, 5,2%, 22,2%, – 5,9%. У 1990 році виробництво м'яса птиці забезпечувало рівень рентабельності 17%, а яєць 27,3%.

Зрозуміло, що існує цілий ряд чинників, які перешкоджають підвищенню ефективності галузі. В першу чергу вчені і практики наголошують на паритеті цін. В останні роки індекс зростання цін був у 2 - 2,5 рази нижчим порівняно з індексом зростання собівартості продукції. Без належної державної підтримки і державного регулювання цін галузі птахівництва, як і сільському господарству в цілому, вийти із кризового стану буде неможливо.

Існує і ряд внутрішніх резервів галузі, без використання яких неможливе вирішення поставлених завдань. Основу успіху в птахівництві значною мірою складає застосування комбікормів. Забезпечення ними господарств не відповідає потребам ні за кількістю, ні за якістю. Необхідно забезпечити вертикальні інтеграційні зв'язки із комбікормовими заводами і розширити права птахогосподарств у забезпеченні виробництва власними дешевими кормами за рахунок розширення посівних площ, оренди землі і орієнтації сівозмін на білково-вітамінні і енергетичні кормові культури. Другим, не менш важливим напрямком слід вважати технічне переозброєння галузі у відповідності із світовими стандартами організації, селекції і технології, що потребує розумного кредитування і дотацій як з боку держави, так і з боку потенційних інвесторів.

Забезпечення прямих зв'язків і договорів, взаємної відповідальності партнерів за якість роботи і кінцеві результати допоможе скоротити витрати і зменшити собівартість продукції. Відновлення і зміцнення зв'язків між господарюючими суб'єктами сприятиме адаптації їх в ринкових умовах. Птахогосподарства повинні включитися в єдиний ланцюг – виробник – переробник – реалізатор – споживач. Це сприятиме підвищенню ефективності розвитку та функціонування галузі на всіх етапах відтворення.